

Μια περιπέτεια της πολιτιστικής μας κληρονομιάς στον Καναδά

Βάσος Καραγιώργης

Το 1885 ο διαβόητος Πρώσος λόγιος ιστορικός-αρχαιολόγος και έμπορος αρχαιοτήτων Max Ohnefalsch Richter ανέσκαψε για 18 μέρες (από τις 17 Οκτωβρίου έως τις 2 Νοεμβρίου) ένα σημαντικό αρχαίο ιερό του Απόλλωνα στην τοποθεσία «Φράγκισσα», μεταξύ των χωριών Πέρα και Αναλιόντας, στην ευρύτερη περιοχή του αρχαίου βασιλείου της Ταμασού. Είναι σ' αυτό το ιερό που ανακαλύφθηκε η περίφημη επιγραφή που αναφέρει το όνομά του Απόλλωνα Αλασιώτη, που η λατρεία του ανάγεται ίσως στην Ύστερη Χαλκοκρατία, όταν η Κύπρος ήταν γνωστή με το όνομα Αλάσια. Από το ιερό προέρχεται και το ορειχάλκινο άγαλμα του Απόλλωνα Αλασιώτη που η λατρεία του ανάγεται ίσως στην Ύστερη Χαλκοκρατία, όταν η Κύπρος ήταν γνωστή με το όνομα Αλάσια. Από το ίδιο ιερό προέρχεται και το ορειχάλκινο άγαλμα του Απόλλωνα που ανακαλύφθηκε τυχαία το 1836 από τυμβωρύχους. Το άγαλμα κατατεμαχίστηκε και το κεφάλι αγοράστηκε από τον γνωστό Λαρνακέα Βοντιτσιάνο, που με τη σειρά του το πούλησε στη Σμύρνη. Το 1839 το αγόρασε ο Έκτος

Δούκας του Devonshire. Βρίσκεται σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χάλκινα αγάλματα της ελληνικής τέχνης των αρχών της Κλασικής περιόδου (460-450 π.Χ.). Το Βρετανικό Μουσείο (που αρνήθηκε εισηγήσή μου στις αρχές της δεκαετίας του 1980 να το στείλει «επί δανείω» στο Κυπριακό Μουσείο) μας έστειλε ένα αντίγραφο του κεφαλιού, που εκτίθεται στην είσοδο του Κυπριακού Μουσείου.

Η Ταμασός, η οποία γειτνιάζει με τα μεταλλεία χαλκού και βρίσκεται κοντά στα δάση του Τροόδους, αναπτύχθηκε σε σημαντικό αστικό κέντρο ήδη από την Εποχή του Χαλκού. Τα τέλη του 9ου αιώνα π.Χ. τράβηξε την προσοχή των Φοινίκων που εκμεταλλεύθηκαν τα μεταλλεία και την ξυλεία της περιοχής. Αναφέρεται ως ένα από τα επτά βασίλεια της Κύπρου, και είναι γνωστοί οι μεγαλοπρεπείς κτιστοί τάφοι της που ανέσκαψε ο Ohnefalsch Richter.

Βρισκόμαστε στην εποχή που πρωταγωνιστούσαν στην κυπριακή αρχαιολογία στρατιωτικοί, διευθυντές τρα-

πεζών, διπλωμάτες και άλλοι άσχετοι. Έτσι λοιπόν στην ανασκαφή του ιερού του Απόλλωνα από τον Ohnefalsch-Richter αναμείχθηκε και ο διευθυντής της τράπεζας Charles Watkins από τη Λάρνακα, καθώς και ο αξιωματικός του Βρετανικού πυροβολικού Fralkland Warren, που χρηματοδοτούσαν τον Ohnefalsch-Richter. Πιο «πονηρός» από όλους, ο αξιωματικός Warren, κατόρθωσε να οικειοποιηθεί τις αρχαιότητες που βρέθηκαν στο ιερό του Απόλλωνα στην Ταμασσό (πληθώρα ασβεστολιθικών αγαλμάτων και πήλινων αγαλμάτων διαφόρων μεγεθών). Μάταια ο Ohnefalsch-Richter προσπάθησε να τις επανακτήσει. Πολλές πωλήθηκαν στο Βρετανικό Μουσείο, στο Cambridge, στο Δουβλίνο, στη Φιλαδέλφεια και σε ιδιωτικές συλλογές, ενώ μερικές έμειναν στο Κυπριακό Μουσείο. Ο αξιωματικός Warren μετέφερε πέραν των 350 αντικειμένων στον Καναδά, και τα δώρησε στην Εθνική Πινακοθήκη της Οττάβα. Το 1885, πριν εξαχθούν από την Κύπρο, φωτογραφήθηκαν από τον E.A. Carletti, και αντίγραφα από τις φωτογραφίες αυτές βρίσκονται στα αρχεία του Κυπριακού Μουσείου. Το 1958 οι κυπριακές αρχαιότητες μεταφέρθηκαν από την Οττάβα στο Τορόντο, στο Royal Ontario Museum, όπου βρίσκονται μέχρι σήμερα. Πριν είκοσι χρόνια τις

εντόπισε στις αποθήκες του Μουσείου αυτού ο Γερμανός αρχαιολόγος καθ. H. G. Buchholtz, ο οποίος σχεδιάζει να δημοσιεύσει όλες τις αρχαιότητες που βρέθηκαν στο ιερό του Απόλλωνα και που βρίσκονται, όπως ανέφερα πιο πάνω, διασκορπισμένες σε πολλά μουσεία του κόσμου.

Στα πλαίσια του μεγαλεπήβολου προγράμματος του ιδρύματος Λεβέντη για την προβολή και δημοσίευση των κυπριακών αρχαιοτήτων που βρίσκονται σε ξένα μουσεία, επισκέφθηκα πριν δύο χρόνια το Royal Ontario Museum του Τορόντο. Με τη διεύθυνση του Μουσείου συμφωνήσαμε να δημιουργηθεί στο Μουσείο ειδική αίθουσα για τις 900 και πλέον αρχαιότητες που κατέχουν και που βρίσκονται, οι περισσότερες, στις αποθήκες του Μουσείου. Εκτός από τα λίθινα και πήλινα αγάλματα από το ιερό του Απόλλωνα που ανέφερε πιο πάνω το Μουσείο έχει στην κατοχή του μια πλούσια συλλογή αγγείων και άλλων μικροτεχνημάτων όλων των περιόδων, που απέκτησε κυρίως από δωρεές. Η δημιουργία της «Αίθουσας Ιδρύματος Λεβέντη» έχει ήδη προγραμματισθεί και εντάσσεται στο γενικό σχέδιο αναδιοργάνωσης του μεγάλου αυτού Μουσείου. Ας σημειωθεί ότι πέρυσι, κατά την επίσημη επίσκεψη του στον Καναδά, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κύριος Στε-

φανόπουλος, υποσχέθηκε χρηματοδότηση από το Ελληνικό Κράτος για τη δημιουργία αίθουσας Μυκηναϊκών και Μινωικών αρχαιοτήτων στο Μουσείο.

Από τις 900 κυπριακές αρχαιότητες έχουν επιλεγεί περίπου 200, οι καλύτερες και πιο αντιπροσωπευτικές, για να περιληφθούν σε κατάλογο με εισαγωγικά σχόλια, ο οποίος θα δημοσιευθεί έως τις αρχές του 2003 από τον γράφοντα, σε συνεργασία με τους αρχαιολόγους του Μουσείου. Τα εγκαίνια της αίθουσας κυπριακών αρχαιοτήτων προγραμματίζονται για το Νοέμβριο του 2003. Στα πλαίσια του εορτασμού των εγκαίνιων, θα οργανωθεί από το ίδρυμα Λεβέντη και το Royal Ontario Museum Συμπόσιο Κυπριακής Αρχαιολογίας στο Τορόντο, όπως έγινε τον περασμένο Απρίλιο στο Βερολίνο. Έτσι λοιπόν το Τορόντο, θα αποκτήσει την πέμπτη «Αίθουσα Κυπριακών Αρχαιοτήτων Ιδρύματος Α. Γ. Λεβέντη» μετά το Βρετανικό Μουσείο, το Μουσείο Fitzwilliam του Cambridge, το Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης και το Εθνικό Μουσείο της Δανίας στην Κομπενχάγη.

Το Τορόντο είναι μια κοσμοπολίτικη πόλη, με μια ανθούσα ελληνική και κυπριακή παροικία. Ένας από τους κυριότερους δρόμους του στην «ελ-

ληνική συνοικία» είναι γνωστός για τα περίφημα ελληνικά του εστιατόρια και κέντρα διασκέδασης με ελληνική μουσική. Μπορεί κανείς να περπατά για πολλά χιλιόμετρα και να βλέπει μόνο ελληνικές πινακίδες καταστημάτων και ελληνικών και κυπριακών τραπεζών. Η ελληνική και κυπριακή παροικία, που συνεργάζονται αρμονικά, έχουν πλούσια πολιτιστική δράση. Σε μια διάλεξη που έδωσα στο Τορόντο το Μάιο του 2002, διαπίστωσα τη δίψα των ομογενών για σωστή πληροφόρηση σχετικά με την ιστορία και αρχαιολογία του τόπου μας και μια άδολη περηφάνια για την πολιτιστική μας κληρονομιά. Το πρόγραμμα του ιδρύματος Λεβέντη για τη δημιουργία μόνιμης έκθεσης κυπριακών αρχαιοτήτων στο Royal Ontario Museum, το αγκάλιασαν με ενθουσιασμό, γιατί γύρω από αυτήν την αίθουσα θα υπάρχουν οι δυνατότητες ευρύτερης συνεργασίας με το Μουσείο και τα Πανεπιστήμια του Τορόντο για την προβολή του πολιτισμού μας.

Επισκέφθηκα το Πολιτιστικό Κέντρο της κυπριακής κοινότητας. Στη μικρή βιβλιοθήκη υπάρχουν μερικές εκδόσεις για την Κύπρο στα Ελληνικά και στα Αγγλικά, που τις διαβάζουν Κύπριοι μετανάστες όλων των ηλικιών. Αξίζει να εμπλουτισθεί αυτή η βιβλιοθήκη. Το Ίδρυμα Λεβέντη θα στείλει τις δικές του εκδόσεις. Εύχο-

μαι να βρει μιμητές τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού θα μπορούσαν να συνδράμουν αποφασιστικά. Από τους απόδημους ομογενείς ζητούμε συχνά συμπάρασταση και πολιτική υποστήριξη στις χώρες που διαμένουν. Έχουμε και εμείς καθήκον να τους συμπαρασταθούμε για πολλούς και σοβαρούς λόγους. Ευτυχώς που τόσο η Κύπρος όσο και η Ελλάδα έχουν την τύχη να αντιπροσωπεύονται στο Τορόντο από Γενικά Προξενεία που στελεχώνονται από ενθουσιώδες και ικανότατο προσωπικό. Ας μου επιτραπεί να κάνω εδώ μνεία και να επαινέσω το έργο του Υπευθύνου Τύπου του Γενικού Προξενείου της Κύπρου κ. Κωστή Χατζηκωστή, έμπειρου δημοσιογράφου, κατοίκου του

Τορόντο, που μόλις αφυπηρέτησε ύστερα από ευδόκιμη υπηρεσιά είκοσι σχεδόν ετών.

Στο τέλος της διάλεξής μου στο Τορόντο, μια νεαρή Κυπριοπούλα με πλησίασε δειλά και με ρώτησε: «Οι γονείς μου είναι από τον Καραβά. Τι είναι ο Καραβάς; Υπήρχε και στην αρχαιότητα;» Γι' αυτή την Κυπριοπούλα και όλα τα Κυπριόπουλα του Καναδά, όλα τα ξενητεμένα Κυπριόπουλα, αξίζει να ενδιαφερθούμε και να τους μιλήσουμε για την πατρίδα που δεν γνώρισαν αλλά που έχουν στο νου και στην καρδιά τους. Είναι γι' αυτό το λόγο που η προσπάθεια του ιδρύματος Λεβέντη να κάνει γνωστό τον πολιτισμό του τόπου μας στα πέρατα της οικουμένης αποτελεί έργο πραγματικά πατριωτικό.

Λίθινα και πήλινα αγάλματα από το ναό του Απόλλωνα στην τοποθεσία «Φράγκισσα». Ένα βρίσκεται στο Κυπριακό Μουσείο (δεύτερο από τα αριστερά) και άλλο στο Royal Ontario Museum (πρώτο από τα δεξιά).